

ELS ORÍGENS DE L'ESCOLA PÚBLICA DE NENES DE SANT JOSEP (1836-1850). NOVES DADES

Aquesta comunicació complementa un estudi fet sobre els inicis del mateix centre educatiu fa uns anys, on partíem dels documents originals de la Caixa de la Junta de Beneficència del Museu Arxiu de Santa Maria, amb dades majoritàriament del període 1850-53, i s'havien utilitzat estudis anteriors del centre pel que fa als seus orígens. Ara, amb més dades provinents de diferents fonts, podem emmarcar amb més precisió l'inici d'aquesta primera escola pública de nenes de la ciutat, estretament lligada a la beneficència municipal i a les vicissituds a l'interior de l'orde que n'és responsable.

També veurem la importància que té l'obertura d'aquest primer centre educatiu públic de nenes a la ciutat, i coneixerem el programa que es segueix aquests primers anys. Amb aquestes noves dades també podem corroborar alguns dels fets que en l'anterior estudi s'apuntaven com a claus en la creació del centre, i els diferents serveis que es van anar organitzant per a les nenes amb necessitats de beneficència que assistien a l'escola, com eren el menjador gratuït per a les alumnes pobres i un orfenat.

No volem tampoc deixar de mencionar que aquestes noves dades poden aportar alguns elements importants a tenir en compte en l'establiment i vinguda de l'Associació de la Sagrada Família de Burdeus, de la qual posteriorment s'escindiria la nova congregació de les Missioneres de la Immaculada Concepció, que aquest any celebra el 150è aniversari de la seva fundació, que va tenir lloc a la nostra ciutat.

INTRODUCCIÓ

L'escola de Sant Josep, que va estar en funcionament fins al curs 1995-96, és l'escola pública de nenes més antiga de la ciutat. El 1846 l'Ajuntament de Mataró, amb la voluntat d'atendre l'ensenyament públic elemental de nenes entès com un aspecte de beneficència, fa un conveni amb l'associació francesa de la Sagrada Família, branca de la Concepció, dedicada a l'ensenyament i beneficència, perquè s'encarregui de l'ensenyament de nenes pobres en una part de l'edifici de l'antic convent de carmelites de Sant Josep, al carrer del mateix nom, i posa el centre educatiu sota la tutela de la Junta de Beneficència i d'Instrucció Primària

locals. Fins aquest any, l'Ajuntament no té cap partida pressupostària¹ destinada a atendre l'ensenyament públic de nenes, i en canvi sí que en contempla per a l'ensenyament públic de nens que fan els pares escolapis, i amb els quals té també un conveni ja des del segle anterior.

Al cap d'un any, l'Ajuntament també encomana a l'Associació de la Sagrada Família d'atendre l'establiment benèfic de l'asil de velles ubicat al mateix edifici. Comença així la primera escola pública elemental de nenes de Mataró, estretament lligada a l'asil de beneficència, i influenciada per les directrius de la nova congregació religiosa vinguda de França, que ben aviat introdueix un noviciat en el convent.

El fet que el centre atengui nenes pobres i que l'Associació de la Sagrada Família, branca de la Concepció, tingui per finalitat l'ensenyament i també la beneficència, potencia que el mateix any d'obertura de l'escola s'obri un menjador per a les nenes pobres que assisteixen a classe, i l'any següent un orfenat de nenes que s'ubica a l'asil de dones velles que està a la mateixa finca, i que feia uns mesos s'havia encomanat també a la mateixa congregació.

L'ensenyament principal que s'hi fa és del nivell elemental primari i de tipus públic, però no podem deixar de banda que des dels seus inicis també s'atén l'ensenyament superior de pagament, ja que el conveni amb l'Ajuntament ho permet.

Amb tot el que s'ha dit, és fàcil intuir que des dels seus inicis el desenvolupament de l'escola està estretament lligat als canvis que es van produint dins la comunitat religiosa. Aquesta congregació el 1846 fa tot just dos anys que ha fundat la seva primera casa a Espanya, i en tenir unes directrius franceses aviat topa amb la manera de fer del nostre país i acaba per escindir-se de l'obediència francesa, fundant a Mataró el 1850, al cap de quatre anys d'haver-s'hi establert, la nova congregació religiosa de les Missioneres de la Immaculada Concepció. Aquest fet, com és de suposar, porta molts problemes, maldecaps i conflictes relacionats, i a més fa que el convent de la ciutat passi a ser la casa mare del nou orde.

El fet que sor Alfonsa Cavín sigui des de la fundació del centre la mestra de l'escola i gairebé alhora la superiora del convent, i a partir del 1850 la superiora de l'orde, potencia i afavoreix encara més que l'escola estigui estretament relacionada amb les vicissituds de la comunitat religiosa. Aquestes interferències i confusions van ser en ambdós sentits, i especialment significatives en períodes de dificultats, que s'inicien el 1849 i perduren amb més o menys intensitat fins al 1865.

Com veurem, mitjançant diferents fonts, hem trobat prou dades que ens fan palesa la importància del centre per a la ciutat des dels seus inicis, i ens han deixat constància de l'ensenyament que s'hi porta a terme, del programa educatiu i de l'estreta relació que el centre té amb la ciutat.

ANTECEDENTS

Si bé en l'anterior estudi ja intuïem la importància en la fundació del centre de l'ordre del capità general de Catalunya, dictat el 1836, sobre seguretat pública per recloure els pidolaires en el Principat,² s'encomana a les autoritats competents (en aquest cas l'Ajuntament de Mataró) d'establir el control i efectuar la recollida i reclusió de tots els pobres i rodamóns, inclosos els gitanos i dones de vida escandalosa. Aquest fet desencadena una sèrie d'actuacions que incideixen en l'organització de la beneficència municipal, que fins llavors no comptava amb una atenció organitzada.

En rebre l'ordre esmentat, l'Ajuntament celebra una sessió extraordinària el dia 3 de març de 1836³ per tal de fer-lo efectiu el dia 20 del mateix mes, com prescriu l'autoritat. En aquests moments, l'Ajuntament té casos urgents de caritat pública per resoldre,⁴ i considera la possibilitat d'acollir els pobres ancians i desvalguts al convent abandonat dels carmelites descalços del carrer de Sant Josep;⁵ però l'edifici està confiscat per l'Estat, i per tant l'Ajuntament no pot disposar-ne; malgrat tot, s'utilitza provisionalment sota la responsabilitat del governador i organitza el seu funcionament i manteniment econòmic.⁶

L'edifici de l'exconvent de carmelites és una construcció rectangular de dues plantes, la inferior té un claustre obert i pati, i l'edifici està envoltat d'horta i comunica amb l'església, essent tot emmurallat. Econòmicament, el pressupost de l'establiment de beneficència aquest primer any és de 1.000 duros, però ja des dels seus inicis la casa de beneficència té problemes, i l'Ajuntament, sota la pressió de la manca de fons, intenta fer-hi front amb actuacions provisionals que mai no són suficients,⁷ fins que veu que l'única solució que pot ser definitiva és aplicar i ampliar l'arbitri pels articles que desembarquen a la ciutat, per destinar-lo a aquesta casa. Per tant, inicia els tràmits i ho demana a la Diputació Provincial, aplicant-ho el 6 de maig de 1836,⁸ però anys més tard tornaran a ser insuficients.⁹ A partir d'ara hi ha una junta que s'encarrega de l'administració de la casa. Sanitàriament, el metge de la ciutat és qui assisteix els malalts de l'establiment.¹⁰

Es fa la petició de l'edifici del convent a l'Estat i, per Reial Ordre, el 1840¹¹ és cedit a l'Ajuntament de Mataró, però reservant-ne una part per a oficines de l'Estat. Tot seguit,¹² l'Ajuntament demana l'ús de tot aquest edifici i el seu hort annex com a casa de correcció i beneficència i, també, com a presó pública, i no fer-hi les oficines de l'Estat que s'havien previst perquè requereix unes obres molt cares i a més no quedaria espai suficient ni per a les presons ni per a la casa de correcció. Obté l'autorització per Reial Ordre¹³ dos anys més tard, i pren possessió de l'edifici, la qual cosa li permet consolidar l'organització i l'estructura dels darrers anys pel que fa a la beneficència i caritat pública, alhora que pot millorar la situació dels empresonats de tot el corregiment acollits a l'edifici de l'Ajuntament en condicions insalubres.¹⁴ La construcció de la presó s'ha d'iniciar abans de sis mesos de ser concedit el permís, però aquestes obres comporten al

Consistori unes despeses importants, que primer comença a pagar amb diners procedents d'algun superàvit que ha tingut, però aviat necessita més recursos i els ha de manllevar d'altres partides.¹⁵

En començar la construcció de les presons el 1842,¹⁶ l'Ajuntament veu que els locals difícilment aconseguiran les condicions de seguretat necessàries, i fa una nova petició per poder continuar tenint l'edifici i l'hort com a establiment benèfic i d'educandes pobres d'ensenyament gratuït, cosa que obté uns anys més tard, per Reials Ordres¹⁷ de 1849 i 1850.

Pel que fa a ensenyament, a principis de març de 1836, i gairebé coincidint amb l'ordre de reclusió dels pidolaires feta pel capità general de Catalunya, la Diputació Provincial de Barcelona demana un informe a l'Ajuntament sobre un col·legi de nenes que promou la Societat d'Amics del País de la ciutat, i demana un local per ubicar-la; però bo i que la iniciativa és valorada positivament, no hi pot fer front degut a la manca de locals i de recursos municipals.¹⁸ No obstant, el 1842, quan fa el replantejament de la utilització de l'edifici de Sant Josep mantenint-hi la beneficència i descartant-ne la presó, fa possible disposar d'un espai on ubicar-la, i així, deu anys més tard, es podrà fer realitat l'escola de nenes que la ciutat necessita, utilitzant provisionalment l'exconvent de carmelites descalços de Sant Josep per a l'ensenyament. El 7 de març de 1846 s'inicien formalment els tràmits per establir l'escola, signant-se un contracte amb l'Associació de la Sagrada Família.¹⁹

INICIS I PRIMERS ANYS

Una vegada l'Ajuntament té la cessió per part de l'Estat de l'edifici de l'exconvent de carmelites de Sant Josep, i obté el permís d'utilitzar-lo per a casa de beneficència el 1842,²⁰ no espera a tenir l'autorització per destinar-lo també a educandes pobres, i el mes de març de 1846²¹ inicia els tràmits per trobar una institució que faci la instrucció de les nenes, redactant un primer esbós de contracte, pensant ja amb l'Associació de la Sagrada Família que li ha proposat la Junta de Beneficència, on es defineixen les atribucions de les juntes de Beneficència i d'Ensenyament i el dret que es reserva l'Ajuntament de fixar el nombre d'alumnes que es podran admetre. L'Associació de la Sagrada Família és francesa i alguna de les seves branques està dedicada a l'ensenyament; en concret, la branca del Loreto ensenya nenes de classes benestants, i les de la Concepció nenes de classes pobres. Es busca aquesta associació perquè ha fundat dos col·legis a l'Estat (un d'ells a Barcelona fa un any), i a Espanya les congregacions femenines són generalment de clausura i no es dediquen a l'ensenyament. Aquests primers contactes entre l'Ajuntament i l'associació de la Sagrada Família va propiciar-los el presbíter D. Joaquim Martí, director i capellà de la casa que l'associació té a les Corts, i després els porten el pare fundador de l'orde amb la mare Bonnat (superiora de la casa de les Corts de Barcelona, de la branca del Loreto) i la mare San Carlos Respect, que és la directora de la branca de la Concepció.²²

En concret, el 7 de març de 1846 es fixen les bases del conveni que subscriuran l'Ajuntament i l'Associació de la Sagrada Família si el cap polític de la província hi dóna el vist-i-plau, i aquest, després d'unes precisions en el règim econòmic, les aprova.²³ Es signa el contracte de la fundació del nou centre amb les germanes de la Sagrada Família²⁴ (branca de la Concepció) de l'obra francesa el 16 d'abril, que rep l'aprovació oficial el 5 de maig.²⁵ Així, s'avança tres anys l'obertura de l'escola, que els permisos oficials d'utilització de l'edifici per aquest fi no haurien donat fins a més tard.

L'escola va iniciar-se amb aquest primer conveni,²⁶ on especifica:

«Número de religioses i les seves funcions:

- Quatre religioses s'encarregaran exclusivament d'instruir les nenes pobres de la ciutat en les labors pròpies del seu sexe i en els principis fonamentals d'una educació cristiana.
- A més hi haurà una mestra ben instruïda en planxar i crespas.
- S'augmentarà el número de religioses a mida que vagi creixent el número de nenes que s'acullin a l'establiment.

Nenes que atendran:

- S'instruiran nenes pobres.
- Inicialment l'Ajuntament fixa en cinquanta el número de nenes pobres que poden ser admeses gratuïtament al col·legi.
- L'Ajuntament es reserva el dret a determinar quines nenes poden ser admeses com a pobres, i fixa que per assistir-hi gratuïtament la renda diària dels pares no pot superar les dues pessetes.
- Com que és possible que hi hagi pares de classes benestants que vulguin portar les seves filles a aquesta escola, si les pobres estan ben ateses, aquestes hauran d'estar separades de les nenes pobres i seguir un programa més extens.
- L'Ajuntament també fixa el preu que han de pagar les nenes de classe benestant, estipulant que els diners que entrin per aquest concepte revertiran en l'establiment de beneficència.

Règim econòmic:

- El convent de Sant Josep està administrat per la Junta de Beneficència i aquesta és qui es fa càrrec del règim econòmic de la Institució, i és la que fixa que cada mestra cobrarà set rals al dia i que ho percebrà per trimestres anticipats el Rdo. Joaquín Martí.
- L'Ajuntament es fa càrrec de l'habitació de les mestres, dels locals d'ensenyament, de l'aixovar personal i escolar, del mobiliari, dels utensilis, dels serveis sanitaris i de la farmàcia amb l'assistència mèdica. Però l'Ajuntament farà un pressupost anual per a tot l'establiment, i els arbitris que hi pot destinar són només els de desembarcament de gèneres a la ciutat i que aquests es percebran només si són necessaris.

Direcció del centre i del convent:

- El presbíter D. Joaquim Martí, director de l'Associació de la Sagrada Família, és el responsable de dirigir i vetllar per la continuïtat del nou centre.
- El presbíter director de la Casa pot assistir a les sessions de la Junta quan es tractin assumptes de l'establiment i se'l faculta per redactar el reglament de govern del centre.
- Sor Alfonsa Cavín²⁷ és l'encarregada de fundar aquesta casa i l'acompanyen sor M. Chantal Machet (en qualitat de superiora de Mataró), sor M. Anselma Grosseval i sor Cecília Goreau.²⁸

Programa educatiu:

- A les nenes pobres se'ls ensenyarà catecisme cristià, lectura, escriptura, moralitat, urbanitat i labors (fer mitja, cosir, encaixos i brodar) i, com a premi, el planxat.
- A les nenes riques, a més del que s'ensenyava a les pobres, se'ls farà aprendre aritmètica, gramàtica castellana, història, rudiments de religió i planxa.»

El 4 de juny de 1846²⁹ s'instal·la la comunitat de religioses, amb la celebració d'una missa en què assisteix el bisbe Pedro Martínez junt amb el consistori, i després, al llarg del dia, les religioses reben la visita del clero i religiosos de la ciutat (les carmelites, les caputxines i els escolapis, aquests darrers havien donat festa als seus alumnes per celebrar l'esdeveniment). L'endemà, 5 de juny, a les vuit del matí, obre les portes l'escola amb les seixanta nenes que s'han inscrit. Segons escrits de l'època, les religioses tenen un fort accent francès i sovint intercalen paraules franceses, però aquest fet les nenes ho viuen com una novetat interessant.

Tot just instal·lada la congregació³⁰ comencen a sorgir problemes interns, i el director eclesiàstic de l'associació a Catalunya, mossèn Joaquim Martí, té dificultats amb la superiora, la qual cosa porta l'Ajuntament a proposar que es nomeni en el seu lloc Alfonsa Cavín, que el mes d'agost és nomenada superiora de la casa de Mataró. Cap a finals d'any, Cavín comença a fer les primeres actuacions per obrir l'internat per a nenes òrfenes, ja que veu que algunes alumnes pobres de l'escola es desmaiaven a classe per manca d'alimentació, i pensa que un àpat gratuït al dia per a les més pobres podria ser una solució. Per sufragar les despeses, primer recorre als senyors Bofarull, que durant un quadrimestre se'n fan càrrec, però abans de complir-se el compromís, l'11 d'abril de 1847, reuneix un grup de senyores (l'Associació de Senyores de la Junta de Beneficència) perquè sufraguin amb una subscripció aquestes despeses. Al cap de mig any, el 26 de novembre, Alfonsa Cavín, dins la mateixa línia d'actuació, proposa a aquestes senyores la fundació d'un internat per a nenes òrfenes; la idea s'acull favorablement. Primer cerquen els locals necessaris on ubicar-lo i parlen amb la Junta de Beneficència, que administra l'edifici de Sant Josep, i elles mateixes els condicionen.

S'inaugura aquesta secció al cap de poques setmanes, el 8 de desembre de 1847, amb tres òrfenes. Sabem que el mes d'agost de 1848 hi ha acollides set òrfenes i deu més ho són com a mig pensionistes gratuïtes.

El 1847 l'Ajuntament encarrega a la Junta de Beneficència que proposi a l'Associació de la Sagrada Família de fer-se càrrec de la Casa de Beneficència, establerta també al convent de Sant Josep, on hi ha trenta dones velles i malaltes.³¹ Com que un dels objectius de l'associació en la seva branca de la Concepció és dedicar-se, a més de l'ensenyament, a les obres de beneficència, el 3 de juny signen el contracte³² amb la Junta de Beneficència; l'orde es compromet a destinar dues germanes a la direcció de la Casa de Beneficència, a més de les dues que ja tenen cura de les assistides, i augmentar el nombre quan sigui necessari, mentre que la Junta de Beneficència es compromet a mantenir les religioses i fer-se càrrec de les seves despeses de salut o malaltia, que cobreix amb l'arbitri per desembarcament de gèneres a la ciutat, concedit per Reial Ordre de 27 d'abril de 1847.³³

Així, aquest any dues noves religioses vénen de França i s'encarreguen de l'asil i, a més, a la casa funciona un noviciat. Aquest noviciat és el primer de l'orde a Espanya i aviat rep les primeres postulants espanyoles, les quals estan a càrrec de la mare San Anselmo Grosseval, que governa amb total independència, i ajuda la mare Alfonsa Cavín en la resta de tasques.

Bo i totes aquestes actuacions empreses dins l'antic convent de Sant Josep, recordem que l'Ajuntament encara no té el permís del govern de Madrid per poder disposar de tot l'edifici com a establiment benèfic i per a l'ensenyament gratuït de nenes pobres, i encara existeix la possibilitat que s'exigeixi la construcció de les presons. Aquesta situació impedeix la Junta de Beneficència i el propi Ajuntament, que la recolza, a fer obres, que comencen a fer-se imprescindibles. Per exemple, tota la part que ocupa la beneficència, la cuina i el safareig estan caient, però només es pot apuntalar el sostre; a la planta baixa, on viuen les òrfenes, hi ha tanta humitat que emmalalteixen i se les ha de traslladar a la sala on hi ha les dones impedides.³⁴ Finalment, per reial ordre del 8 de març de 1850, es normalitza la situació.

EL PROGRAMA D'INSTRUCCIÓ DE 1849

La primera notícia que tenim, publicada pel mateix centre, sobre la instrucció que s'hi porta a terme en aquests primers anys, és el llibre de la mare Alfonsa Cavín, que s'edita per als exàmens de final de curs que es fan en el col·legi del 28 al 30 d'agost, *Ejercicios pio-literarios, que las señoritas educandas en el colegio de la Concepción de Mataró, establecido en el antiguo convento de S. José, celebrarán los días 28, 29 y 30 de agosto del corriente año de 1849. Bajo los auspicios y presidencia del muy le. Ayuntamiento de la misma, al cual han sido dedicados.*³⁵ Barcelona: De Torras y Corominas, 1849.

És un document de quaranta-vuit pàgines que consta de sis apartats: presentació de la institució, introducció, exàmens del primer dia de la classe pobra, exàmens del segon dia de la primera i segona classe, exàmens del tercer dia de la primera i segona classe, i la funció particular del 31 d'agost. Aquest llibre ens il·lustra tant l'organització del centre com els seus objectius, les matèries que s'hi imparteixen, el programa educatiu, qui són les alumnes i la seva agrupació, les nenes que són òrfenes, etc., oferint-nos un seguit de dades que no transcriurem literalment, sinó que farem servir expressions semblants a l'original per conservar al màxim el sentit en què van ser escrites, i les agruparem en diferents aspectes i àmbits que ens facilitaran la comprensió de la situació:

Titularitat i direcció del centre

A la casa de la Concepció l'Ajuntament sosté l'asil de dones, i protegeix la classe pobra del col·legi, on s'educa òrfenes i desvalgudes.

La superiora, A. Cavín i les altres mestres estan molt agraïdes a l'Ajuntament.

Projecte i objectius educatius

L'Institut aplica un sistema religiós d'educació, que ha donat bons resultats en tots els països on hi ha les filles de la Sagrada Família, i esperen que a la ciutat passi el mateix. Tenen un sistema constant d'educació, basat en la moral i la religió, que abarca diferents rams amb un aprofundiment desigual.

La Institució està a favor d'una educació religiosa i literària de la dona, que conjumini els dogmes imprescindibles de la fe amb les necessitats de l'època, amb l'objectiu de portar-la a una perfecció alhora religiosa i social, que posarà la dona en el lloc que li va adjudicar Jesús.

Defenen que l'educació de les dones ha de ser àmplia i diferent de la dels homes: adequada als seus sentiments, dirigida per persones il·lustrades del seu mateix sexe, que li proporcionin els principis religiosos, li faci dominar perfectament les labors del seu sexe, la porti a saber amb mitjana perfecció la història sagrada i profana, la lectura, l'escriptura, la gramàtica de la llengua i l'aritmètica, i aconsegueixi tenir alguns coneixements d'astronomia, geografia, cronologia, dibuix, botànica, música, etc. Una educació de la dona tan àmplia, perquè resulti profitosa ha de ser feta amb temps i dedicar-hi esforços, estar adaptada a les diferents capacitats, i les matèries han d'estar diferenciades en qualitat i número segons la classe social a la qual pertanyi.

Els col·legis, dirigits per les senyores de la Sagrada Família, volen donar a les dones l'educació moral, religiosa i literària que els correspon, ja que en els darrers setanta anys ha estat descuidada en totes les classes socials i ha fet que la societat se'n ressenti a nivell religiós, social, polític i familiar.

Per portar a terme el pla educatiu han tingut algunes dificultats, derivades de què els pares no han volgut i/o potenciat que les nenes assisteixin a les classes de les diferents matèries amb el mateix grau que volien que aprenguessin labors (per l'edat, per no estudiar massa, perquè no era adequat a la capacitat de les nenes, perquè no eren coneixements indispensables, etc.); per tant, els resultats dels exàmens no seran tan sorprenents com les monges pensaven, no obstant, esperen que els pares, en veure els resultats de la seva feina, voldran deixar en les seves mans la direcció exclusiva de l'educació de les seves filles, i així aconseguir els resultats que volen.

Organització interna

Les mestres són monges de l'Associació de la Sagrada Família, i fan les classes en el col·legi de la Concepció, que és dins el convent de Sant Josep.

Les alumnes estan distribuïdes en tres classes, segons les retribucions que fan al col·legi:

Classe pobra:

- Reben ensenyament gratuït.
- Hi assisteixen més de 120 nenes.
- Entre elles hi ha nenes pobres, nenes pobres que a més mengen gratuïtament al centre, i les nenes òrfenes que viuen en el mateix col·legi.
- Les nenes d'aquesta aula, majoritàriament no tenen una assistència continuada a les classes perquè han d'atendre altres obligacions. Als exàmens només es presenten les 24 nenes (un 20% del total) que assisteixen regularment a classe, i, per tant, les que poden obtenir uns bons resultats.

Primera i segona classe distribuïdes en 3 cursos (del primer al tercer):

- Són de pagament
- Les de la primera classe paguen més que les de la segona, i aquest curs les darreres han estat poques.

L'Associació de la Sagrada Família, formada per senyores de la ciutat, es fa càrrec de les despeses d'alimentació de les nenes més pobres. També compten amb les aportacions econòmiques d'alguns particulars.

Programa educatiu:

L'ensenyament es fa en castellà, però a la classe pobra s'introdueixen petites poesies catalanes, i en l'ensenyament de primera i segona classe s'aprenen diàlegs bilingües català-castellà, i també alguna poesia en castellà traduïda del francès.

Classe pobra:

- Les matèries que s'imparteixen són:
  - Lectura
  - Doctrina cristiana
  - Ortologia
  - Història sagrada
  - Labors
  - S'aprenen algunes poesies

Primera i segona classe distribuïdes en tres cursos:

- Les matèries que s'imparteixen són:
  - Lectura
  - Doctrina cristiana
  - Història sagrada
  - Aritmètica
  - Gramàtica castellana
  - Labors
  - S'aprenen algunes poesies, i fan representacions i recitacions, essent alguna d'elles en part en català, i almenys una sobre urbanitat.³⁶
  - I cada curs té el seu programa específic on es diferencia la primera i segona classe.
- Matèries que semblen ser complementàries i que es fan independentment del curs que s'estigui fent, essent el seu aprofundiment molt divers:
  - Geografia d'Espanya
  - Cronologia
  - Història d'Espanya

Importància i objectius per matèries:

- Lectura:
  - Cal cultivar la lectura perquè és el principi de totes les ciències.
  - Saber llegir ens és necessari per a la nostra vida quotidiana, i a més ens permet aprendre les altres ciències.
- Doctrina cristiana:
  - La religió és el principi de la felicitat i el benestar, i l'educació l'ha de prendre com a base i fonament. La religió i la seva doctrina són les úniques que poden obrir-nos el cel, i proporcionar-nos pau i felicitat en la nostra vida, per tant, cal dedicar-s'hi per conèixer la perfecció. L'estudi de les altres ciències ha d'estar relacionada amb la doctrina cristiana.
- Història sagrada:
  - La consciència ens obliga a interessar-nos per la religió, i per tant a l'encadenament de fets meravellosos i sorprenents que majoritàriament han estat traçats per la mà de Déu.

La història sagrada és necessària per entendre els principis de la religió. Amb la història sagrada comprendrem què és la religió, com depèn de Déu, i sobretot els fets de la creació, la redempció i la revelació.

- Gramàtica castellana:

Una jove ben educada tots els dies es veu obligada a parlar i escriure, i per tant ha de dominar la llengua.

Saber gramàtica influeix en el destí de les nacions, i per tant és necessari un estudi minuciós. És necessari aprendre la gramàtica de la llengua, abans d'aprendre la gramàtica d'un idioma estranger.

- Aritmètica:

L'aritmètica és la base de totes les ciències. L'aritmètica necessita el càlcul, concentració, atenció i combinació, a més, facilita la comprensió d'idees.

- Geografia d'Espanya:

Són bastant necessaris alguns coneixements de geografia d'Espanya a una senyoreta. S'ha d'aprendre com és el nostre sòl i les seves peculiaritats per poder entendre perfectament la nostra història (de moment, no s'han treballat gaire temes).

- Cronologia:

Són bastant necessaris alguns coneixements de cronologia a una senyoreta ben educada.

Aquesta ciència ensenya a conèixer la diferència dels temps i èpoques, i a fer una aplicació correcta dels fets històrics, per tant, sense aquesta ciència no es pot interpretar cap text històric correctament.

- Història d'Espanya:

És molt necessari l'estudi de la història d'Espanya en l'educació que ha de rebre una noia, i ha de ser un dels seus principals guarniments.

El seu estudi és tan interessant com el de la història sagrada, però no se li dóna la mateixa importància, sobretot per part dels pares. Han estat poques les nenes que han pogut o les han permès estudiar aquesta matèria (de moment no s'han treballat gaire temes).

Amb la història d'Espanya podrem admirar la glòria dels nostres avantpassats, comprendre la dignitat de la nostra nació, tenir una idea clara del bé i els resultats de les accions bones, entendre el concepte de dany i poder jutjar adequadament la conducta dels homes. Amb tots aquests coneixements es podrà parlar amb fonament sobre temes de la nostra història, llegir i interpretar temes històrics, i conèixer i admirar la protecció de Déu als homes.

- L'objectiu de la recitació de poesies i de l'execució del joc dramàtic que han representat a final de curs, és exercitar la memòria, saber expressar els sentiments pietosos, i perquè es valorin la seva instrucció i aprofitament.

Continguts i llibres:

ASSIGNATURES / MATÈRIES				
Continguts i llibres				
Curs	Doctrina cristiana	Història sagrada	Gramàtica castellana / ortologia	Aritmètica
Classe pobra				
	Totes les oracions.	Història Sagrada de l'abat <i>Fleuri</i> de les lliçons 1 a la 6.	<p>Coneixement i divisió de les diferents lletres (noms, divisió segons l'articulació, vocals i consonants, diftongs i triftongs, etc.).</p> <p>La síl·laba.</p> <p>Signes de puntuació: coma, interrogant i guió.</p>	
Primera i segona classe				
1r		Primera i segona part del Catecisme d'Història Sagrada de l'abat <i>Fleuri</i> (aprovat pel Bisbat)	<p>L'oració i les seves parts.</p> <p>Els articles.</p> <p>Els noms.</p> <p>Els pronoms: demostratius, possessius, relatius.</p> <p>Els verbs, conjugacions i temps, regulars i irregulars.</p> <p>Els adverbis, preposicions i conjuncions.</p>	<p>Números: enters, trencats, mixtos i decimals.</p> <p>Numeració: llegir i compondre qualsevol xifra.</p> <p>La suma, la prova i problemes.</p> <p>La resta, la prova i problemes.</p> <p>La multiplicació, la prova i problemes.</p> <p>La divisió, la prova i problemes (1a classe).</p> <p>Conversió de monedes: pessetes-quarts, lliures-sous, duros-pessetes i operacions amb diferents tipus de monedes (1a classe).</p>
2n	Gairebé totes les preguntes que conté el Catecisme aprovat pel Bisbat.		<p>Els articles.</p> <p>Els noms.</p> <p>Els adjectius.</p> <p>Diferents tipus de noms: comparatius, superlatius, numerals, gentilicis, etc. (1a classe).</p> <p>Pronoms (1a classe)</p>	<p>Els números: enters, decimals i mixtos.</p> <p>Numeració fins al 100000000.</p> <p>La suma i la prova.</p> <p>La resta i la prova.</p> <p>La multiplicació i la prova.</p> <p>La divisió, la prova i problemes (1a classe).</p>
3r	Primeres preguntes i oracions del Catecisme aprovat pel Bisbat. Oracions: Parnostre, Ave Maria, Salve Regina.	Primers capítols del Catecisme d'Història Sagrada de l'abat <i>Fleuri</i> .		<p>Els números: concrets, abstractes, enters, decimals, trencats i mixtos.</p> <p>Numeració fins al 100000000.</p> <p>La suma i la prova.</p> <p>La resta i la prova.</p> <p>Resolució de problemes (1a classe).</p>

ASIGNATURES D'AMPLIACIÓ			
(de pagament), i destinades a les alumnes que segueixen ensenyament de pagament			
	Geografia d'Espanya	Cronologia	Història d'Espanya
	Els punts cardinals. Límits i divisió d'Espanya. Noms de les regions, les seves províncies i capitals, i les colònies espanyoles. Noms dels rius, llacs i muntanyes més importants d'Espanya i de cada regió.	Mesures de temps: hores, minuts, segons els dies, les setmanes, els mesos, els anys, els segles.	Èpoques de la història d'Espanya. Fets més rellevants de la prehistòria, de l'època dels fenicis, grecs, cartaginesos, romans i godos a Espanya. Fets més remarcables de les invasions bàrbares, l'islam, la Reconquesta i els primers regnes de l'actual Espanya: Astúries, Lleó, Castella, Aragó, Catalunya i Navarra (fins al segle XVI) (1a classe).

També s'examinen de lectura i labors, sense que sapiguem el programa.

Mètode educatiu

Utilitzen un mètode fàcil i senzill, on l'esforç de les nenes fa que obtinguin uns avenços notables i sòlids.

Amb l'educació que reben les nenes en el centre aprenen a ser: cristianes, dòcils, instruïdes, virtuoses i bones mares de família, amb la qual cosa aconsegueixen ser sempre la seva glòria, dolçor i felicitat.

Exàmens

Els presideix i dediquen a l'Il·lustre Ajuntament de la ciutat.

Objectius:

- Amb la seva celebració, la Institució pretén que l'Ajuntament i els pares puguin jutjar si la superiora i les altres monges han satisfet les esperances que havien dipositat en elles sobre l'educació de les nenes.
- Esperen que els resultats dels exàmens siguin bons, i així podran seguir comptant amb la seva protecció i recolzament que tant necessiten les nenes pobres, les òrfenes i les recollides que atenen.

Organització:

- S'han organitzat en 3 dies: el primer per a la classe pobra (gratuïta), i els altres dos per a les classes primera i segona (de pagament).

Exàmens a la classe pobra:

- Només s'hi presenten les poques nenes que assisteixen sempre a classe: 24 (el 20% del total), perquè són les que tenen la possibilitat de superar els exàmens. No totes les nenes s'examinen de totes les matèries, i mentre que totes 24 s'examinen de lectura, només 3 ho fan d'història sagrada.
- Hi assisteixen els representants de l'Ajuntament, el rector, membres de la junta directiva de l'establiment, autoritats i sacerdots convidats, a més dels pares de totes les nenes que s'examinen.
- Comencen a les 3 de la tarda.
- En el col·legi també hi ha una exposició de les labors de les nenes que s'examinen, i els seus pares les poden visitar durant tot el dia.

- Desenvolupament:

El president dóna permís per començar i una nena llegeix una poesia catalana.

Segueixen els exàmens de les diferents matèries:

Lectura

Doctrina cristiana (l'examinador és el reverend Antonio Claret)

Ortologia

Història sagrada

Entre els exàmens de les diferents matèries, alguna alumna fa una petita lectura o recitació d'un vers o de fragments de l'evangeli.

De doctrina cristiana i història sagrada, després dels exàmens hi ha combats, que s'acaben amb la coronació i el premi, per part del president, de la nena que l'ha guanyat i que serà la reina de la matèria.

Acabats els exàmens es reparteixen els premis i es recita una poesia catalana.

Exàmens de la classe primera i segona (de pagament) del primer, segon i tercer curs:

- Aquest any es fan conjuntament perquè les de la segona classe (que paguen menys que la primera) són poques.
- S'examinen quaranta-vuit nenes, però no de totes les matèries ni tampoc totes segueixen el mateix currículum, ja que a més de ser de dues classes diferents també són alhora de tres cursos diferents. La majoria, vint-i-sis, s'examinen de lectura, i només sis ho fan de cronologia. També l'aprofundiment de les diferents matèries és molt desigual, i les que s'han aprofundit menys són la cronologia, i la geografia i història d'Espanya.
- Hi assisteixen els representants de l'Ajuntament, el rector, membres de la junta directiva de l'establiment, autoritats i sacerdots convidats, i els pares i mares de les nenes que s'examinen (el primer dia els pares i mares de les nenes de la segona classe i les mares de la primera, i el segon dia els pares de les nenes de la primera, ja que el local és reduït).

- Comencen el primer dia a 2/4 de 10 i el segon a 2/4 d'11 del matí.
- En el col·legi també hi ha una exposició de les labors de les nenes que s'examinen i els seus pares les poden visitar durant tot el dia (el primer dia les famílies de les classes primera i segona, i el segon les famílies de la primera).
- Desenvolupament:
  - Una comissió de quatre nenes que s'examinen demanen permís al president per començar, i en donar-los-hi van a buscar la resta de nenes per examinar, i es presenten de dues en dues a la tribuna examinadora i passen a ocupar el lloc destinat. Una nena llegeix una poesia i una altra pronuncia un discurs d'obertura.
  - Segueixen els exàmens de les diferents matèries:
    - Lectura
    - Doctrina cristiana
    - Història sagrada
    - Aritmètica
    - Gramàtica castellana
    - Geografia d'Espanya
    - Cronologia
    - Història d'Espanya
  - Entre els exàmens de les diferents matèries alguna alumna fa una petita lectura o recitació d'un vers (alguns d'ells en català o bilingües), oració o fragment de l'evangeli.
  - De doctrina cristiana i història sagrada, després dels exàmens hi ha combats, que s'acaben amb la coronació i premi, per part del president, de la nena que l'ha guanyat i que serà la reina de la matèria.
  - Els exàmens s'acaben amb una recitació dedicada a la Mare de Déu, seguidament onze nenes fan una representació teatral,³⁷ i finalment es distribueixen els premis (enmig una nena recita una poesia).

Funció especial de les nenes que han fet recitacions els dies dels exàmens per a les senyores de l'Associació de la Sagrada Família:

- L'endemà de tots els exàmens, el dia 31 d'agost, es fa una funció especial per a les senyores de l'Associació de la Sagrada Família i les mares de les nenes de la segona classe que no han pogut assistir als exàmens perquè el local no ho permetia. En aquest acte, participen les nenes que han fet alguna recitació els dies anteriors i les que han fet la representació.
- Les famílies i les nenes també podran visitar l'exposició de les labors (l'any anterior també es va organitzar aquest acte després dels exàmens).

De cada curs ens diu quines alumnes s'examinen, i de quines matèries. Les nenes que s'examinen aquest any són:

Nenes de la classe pobra	Nenes de primera i segona classe	
	PRIMER CURS	TERCER CURS
Teresa Juliá	Dolores de Viladesau	Teresa Vall-Iloberas
Francisca Ribas	Isabel Sans	Jacinta Soler
Carmen Sala	Teresita Pasant	Teresita Font
Francisca Roca	Emilia Soler	María Rodon
Concepción Bot	Remedios de Matas	Escolástica Clavell
Dolores Sala	Dolores Rodon	Pepita Fornelio
Angela Masferrer	Encarnación Bofarull	Semproniana Cuadrada
Teresa Manent	Pepita Bernadet	Modesta Fradera
Eulalia Ribas (òrfena)	Dolores Vila	Teresita de Palau
Rosa Jubé	Trinidad de Matas	Mercedes Martí
Teresa Casellas	Clarita Pascual	Maria Paratxe (Patartche)
Margarita Jubal (òrfena)	Teresita Casanovas	Cristina Campos
Anita Ribas	Dolores Bernadet	Carolina de Batlle
Maria Casellas	Maria Grau	Encarnacion de Cabañes
Margarita Torredeflor (òrf.)	Pepita de Palau	Teresita Ballot
Francisca Sans	Pilar de Badruno	Carmen Bofarull
Anita Bofill	SEGON CURS	Ramona Bonet
Paula Vicenta	Juanita de Ferrater	Cristina Baixés
Josefa Pous (òrfena)	Filomena Torras	Joaquina Dorda
Antonia Eperaula	Sebastiana Colomer	Pilar de Camin
Dolores Fontrodona	Manuela Simon	Magdalena Margens
Joaquina Jalpi (òrfena)	Julia de Ferrater	Paquita de Palau
Rosita Pous	Anita Font	
Teresa Rosés	Pepita Rius	
	Magdalena Pesant	
	Clarita Pesant	
	Magdalena Margenat	

	Classe nenes pobres	Nenes primera i segona classe
Inscrites	més de 120	
S'examinen	24	48
% que s'examinen	20%	

Així, doncs, pel que veiem amb aquests exàmens, sembla que el centre, al cap de tres anys de la seva fundació, ha consolidat el seu funcionament i ja compta amb una organització i infraestructura; a més, les monges s'han guanyat no només la confiança de l'Ajuntament perquè ensenyin les nenes pobres, sinó també la d'un bon gruix de famílies mataronines que els porten les seves filles, tot i que el local que ocupa l'escola no té permís oficial d'utilització i que no el tindrà fins al proper any.

Aquesta situació, però, canvia el curs següent, quan el maig de 1850, després d'obtenir el permís d'utilització de l'edifici per a escola, l'Ajuntament manifesta al bisbe³⁸ que discrepa de l'actuació de les mestres franceses que porten a terme l'ensenyament de les nenes, i que no els té prou confiança per fer l'educació moral i religiosa de les alumnes; per tant, proposa anul·lar el contracte que té amb els superiors de l'orde a Burdeus. Al mateix temps, la superiora de les religioses de la Sagrada Família a Mataró, la mare Alfonsa Cavín, i la seva assistent Cecília Goreau,³⁹ també escriuen el bisbe, exposant-li les dificultats que troben per a la formació de les nenes, ja que volen formar-les segons els costums espanyols i discrepen amb els superiors.

CAP A UNA NOVA ORGANITZACIÓ

El 1850 és un any decisiu en la història no només de l'escola, sinó sobretot de la institució religiosa que n'és responsable. Com ja hem dit, a l'exconvent de Sant Josep, i a càrrec de l'Associació de la Sagrada Família que procedeix de França, s'hi porten a terme no només l'ensenyament, sinó també diverses accions de beneficència, com són l'asil i l'orfenat.

Pel que fa a l'escola, hem vist que a partir del mes de març ja compta amb el permís de l'Estat per utilitzar part de l'edifici que ocupa, i a més, la mare Alfonsa també obté el títol de mestra d'instrucció elemental i alhora té la plaça; per tant, aquests dos fets ajudaran a què s'hi desenvolupin les classes amb normaltat. Malgrat tot, el descontentament de l'Ajuntament per l'ensenyament que s'hi dona i els problemes interns dins la congregació ho faran difícil; a partir d'ara passaran per tantes dificultats que finalment desembocaran en la fundació d'una nova congregació, que donarà resposta a les necessitats d'ensenyament i beneficència que demana la ciutat, i que es reorganitza de tal manera que respongui a les noves necessitats com a congregació.

Enmig de tots els problemes que descrivim més endavant, la mare Alfonsa Cavín és encarregada d'una de les classes de nenes del col·legi i alhora exerceix la seva funció de superiora. Així, doncs, per tal d'acomplir les disposicions de la llei pel que fa a ensenyament, el 17 de març de 1850 es presenta a examen davant la comissió superior d'exàmens de mestres de la província, i obté el títol de mestra d'instrucció primària elemental amb excel·lent, guanyant per tant les oposicions de mestra.⁴⁰ Aquest fet li permet ocupar la plaça, en què exerceix el 3 de gener de 1851.⁴¹ Al mateix temps, la reina ha concedit que les tres escoles de nenes pobres s'ajuntessin en una. La plaça està dotada amb 3.150 rals el trimestre, i per al contracte amb l'Ajuntament hi ha quatre mestres per les dues classes que té el col·legi: primera i segona. L'Ajuntament assigna 840 rals per l'ensenyament i 1.200 rals per mantenir les pobres acollides a l'internat, i els arbitris destinats especialment a l'establiment de Sant Josep es pressuposten en 30.862 rals, però només se'n paguen la meitat aquest any.⁴² El 14 de febrer de 1851 Alfonsa Cavín fa una nova sol·licitud per obtenir el grau de mestra d'instrucció primària superior, i obté la plaça.

Els greus problemes entre l'Ajuntament i la congregació es fan palesos el 4 de juny de 1850, quan l'alcalde vol que les religioses de la Sagrada Família, d'obediència francesa, siguin substituïdes per les d'una nova branca espanyola, independent, prèvia rescissió del conveni, per incompliment⁴³ del contracte. En concret, no s'havia complert el conveni quant a l'ensenyament de les nenes, ja que no hi havia les quatre religioses encarregades de la instrucció de les labors, del sexe i principis fonamentals d'una educació cristiana, ni la mestra ben instruïda a planxar i cresparg; davant aquests fets, l'Ajuntament afirma que l'ensenyament és vist com una cosa secundària davant el noviciat. En el clero local també hi ha descontentament i divergències, tant pel que fa a la direcció de la congregació com a l'ensenyament, i les exposen al bisbe. Dins la comunitat de monges tampoc hi ha unanimitat, i la mare Alfonsa i algunes religioses entenen les queixes del clero i comprenen alhora la mentalitat de la ciutadania, mentre que la mestra de novícies s'inclina en contra del rector i del capellà de la congregació i continuen fidels a l'institut i als seus superiors. La ciutat de Mataró també té queixes sobre la comunitat i aquesta divisió arriba a fer-se evident entre les alumnes.

El dia 12 d'aquest mes de juny el rector, havent parlat amb el bisbe i coneixent l'adhesió a la proposta de separació de la mare Alfonsa Cavín des de finals de maig, comunica a l'alcalde que si vol rescindir el contracte pot fer-ho sense que hi hagi perill a què les classes quedin desateses, però en aquests moments la Congregació no només presta servei a la ciutat donant instrucció a les nenes pobres, sinó que també té cura dels malalts, velles i òrfenes. L'endemà, dia 13, les autoritats civils i religioses, aconsellades pel bisbe, visiten el col·legi per a la rescissió del contracte.

Aquests fets, que ja se n'ha parlat en l'estudi anterior, Ramon Salas i Oliveras i J.M. Lozano també els descriuen amb tot detall.⁴⁴ Només apuntem que visiten l'exconvent de Sant Josep l'alcalde de la ciutat, el rector Batllell,⁴⁵ el capellà de la congregació Castañé i dos sacerdots més, per entrevistar-se amb la mare Alfonsa Cavín i després amb la mare superiora general de la Concepció (de la Sagrada Família), vinguda expressament de França, i els comuniquen la decisió de l'alcalde de rescindir el contracte per incompliment. Arriben a la conclusió que l'única solució als problemes és la separació de l'institut originari, ja que les directrius que reben de França no són compatibles amb les necessitats i demandes locals. La nova orde queda sota l'autoritat del prelat de Barcelona, amb la mare Alfonsa Cavín com a superiora, juntament amb Cecília Goreau i Joaquina Flamand, a més de quinze novícies espanyoles.

El rector Batllell els llegeix la regla on s'exposen les bases sobre les quals s'ha de reorganitzar l'Associació de les Religioses de la Concepció, on diu que l'associació ensenyarà les nenes de totes les classes (principalment les pobres): les labors pròpies del seu sexe, la manera de governar una família i els estudis propis de la classe a què pertanyin; i que la finalitat de l'educació és inculcar-les el temor de Déu, les pràctiques de la religió i les virtuts cristianes amb el mètode i ordre que diran les regles; també parla de l'organització de la comunitat.

El 4 d'agost, en un acte solemne a l'església de Sant Josep presidit pel bisbe José Domingo Costa y Borrás, es funda el nou institut i professen els nous vots a la nova comunitat vint-i-sis religioses,⁴⁶ i pocs dies després la mare Alfonsa Cavín és nomenada superiora de la nova congregació. En l'acte de fundació del nou institut s'especifica que les germanes es dedicaran alhora a la instrucció de les nenes i a les obres de caritat (o beneficència, segons la terminologia legal civil de l'època).⁴⁷

A l'Ajuntament, aquest any comença a fer-se palès que l'arbitri que aplica en desembarcar gèneres a la ciutat i que està destinat a sufragar les despeses de la Casa de Beneficència és insuficient, perquè ha baixat molt el comerç per vaixell i ha augmentat molt el transport de mercaderies per ferrocarril, que prèviament han desembarcat a Barcelona. Això el porta a demanar al Govern un canvi en l'aplicació d'aquest arbitri⁴⁸ que a partir d'ara, i amb el consentiment dels contribuents més grans, aplicarà als gèneres que arribin a Mataró i vinguin en vaixell, desembarcant indistintament a Mataró o Barcelona. Pel que fa a l'edifici té alguna part molt deteriorada i li són necessàries reparacions, que en el cas de les parets mitgeres es fan reparar als veïns.⁴⁹

Però el 1851 hi torna a haver problemes en la nova congregació i el rector demana al bisbe que es redactin unes instruccions particulars, que serà la nova regla, en les quals queda clar i determinat els que han de regir la vida en el convent (pare visitador, mare superiora del noviciat, dita també mare visitadora –ambdós elegits pel bisbe–, mestra de novícies, superiora local i govern del noviciat), i que revisada pel bisbe cofundador Costa i Borrás, es publiquen al novembre,⁵⁰ superant-se els problemes a finals d'any. En aquests moments hi ha cinquanta joves al noviciat de Mataró que després seran mestres,⁵¹ i que podran anar a les altres cases que té la institució a Sitges, Gràcia, Sant Genís de Vilassar, o fundar-ne de noves. A partir de la fundació de la segona casa, la mare Alfonsa Cavín, en ser superiora de la casa mare, es converteix també en superiora major de l'institut, la qual cosa li comporta ser la visitadora i encarregar-se de tots els tràmits que requereix cada fundació,⁵² a més redacta diversos reglaments per a les professes i les novícies, examina les novícies quan entren i estipula el contracte amb els seus pares o familiars, porta la correspondència oficial i privada de les germanes, acompanya les germanes que fan oposicions a una plaça de mestra, etc., a més, com a titular, intervé en els exàmens de les classes de Mataró.⁵³

Ara, des de la seva fundació, la nova institució està pendent d'aprovació civil, i tant la mare Alfonsa Cavín com el bisbe Costa i Borrás la demanen a la reina Isabel II i al ministre de Gràcia i Justícia, concedint-la el 1855. Per un dels documents que envia el bisbe Costa i Borrás el 1853,⁵⁴ coneixem alguns detalls de funcionament del col·legi de Mataró, que és també com ho fan les primeres comunitats:

- A Mataró hi ha cinquanta noies joves que s'instrueixen per servir de mestres on sigui necessari en el bisbat.

- Les mestres fan oposicions, i les que guanyen la plaça tenen una assignació del govern, a més cobren una mòdica retribució de les nenes que no són pobres.

- Al centre n'hi ha una que té el títol, una altra que és com la segona, la tercera es dedica a l'assistència dels malalts a l'hospital i la quarta s'encarrega de la casa i de fer el menjar.

- La superiora sol ser alhora la titular de l'escola de nenes i ha guanyat la plaça per als exàmens d'oposició, una altra germana ajuda la superiora titular, una tercera es dedica al ministeri de la caritat, encarregant-se dels malalts, i una quarta té cura de la casa i la cuina.

- Surten al carrer per causes justes i amb precaucions.

- Primer fan vots simples i després perpetus, perquè així es potencia l'estabilitat de l'Institut.

A més, diu que s'ha de potenciar l'establiment d'aquestes associacions perquè hi ha un gran buit en l'educació de les nenes.

En l'altre estudi exposàvem el programa d'instrucció que es porta a l'escola el 1853. Ara veiem que no és massa diferent del que es fa en els primers anys de la seva obertura, quan es seguien les directrius franceses, que s'intentaven compaginar amb les espanyoles, que també s'havien d'acomplir. El document amb els exercicis pio-literaris, del qual hem extret el programa d'instrucció de l'escola el 1849, junt amb el programa d'instrucció al centre de 1853 (transcrit en l'anterior estudi), són un bon exemple de la posada en pràctica del Pla General d'Instrucció Primària de 1845 (Pla Pidal), que va tenir vigència fins a la llei Moyano de 1857.⁵⁵

Dèiem en l'anterior estudi que els problemes interns dins el noviciat es devien solventar el 1854, ja que no trobàvem documents en aquest sentit. Algunes noves dades ens rebaten aquesta opinió, i ens fan intuir tot un lògic procés de reestructuració de la nova congregació amb els canvis que porta associats. Només a tall d'exemple sabem que el juliol de 1858 la mare Alfonsa Cavín dimiteix del seu càrrec de superiora per desavinences internes i l'ocupa per un mes la mare Bernarda Anyés; retorna, i finalment el març de 1864 aquesta darrera serà la superiora, fet que va molt lligat a què la mare Alfonsa Cavín renunciï a la plaça de mestra de l'escola de Mataró el març de 1865.⁵⁶ Tampoc es van acabar els problemes de la congregació amb l'Ajuntament, ja que el 1853 n'hi ha pel que fa a la gestió econòmica del col·legi, degut a què es fan unes classes d'ensenyament superior que no estan contemplades en el conveni, i encara que aquests ingressos van a parar al fons de beneficència, això no és ben vist per tothom i porta a un cert conflicte entre la congregació, l'Ajuntament, la Junta de Beneficència i la Junta d'Instrucció Primària.

Montserrat Gurrera i Lluch

NOTES

- 1.- AMM, AH-161 i AH-177.
- 2.- MASMM, Arxiu del Rector, Caixa de la junta de beneficència. Capitanía General del Ejército y Principado de Cataluña. Seguridad Pública. *Medidas que deben ponerse en ejecución, para la reclusión de los mendigos en el Principado* (Barcelona, 1 de març de 1836).
- 3.- AMM, Acords municipals 3 i 10 març 1836. AMM AH-221.
- 4.- Aquests dies la ciutat està vivint un cas greu de caritat pública: el veí de Mataró Vicente Oller, que era fuster, havia deixat morir de gana un dels seus quatre fills per manca de recursos, i en ser empresonat s'encomanen els tres fills a l'avi perquè no tenen cap més altre familiar, però aquest no té mitjans. En aquests moments, el jutge de primera instància de Mataró i partit demana a l'Ajuntament que es faci càrrec de les despeses en concepte de caritat pública, però l'Ajuntament no té amb què fer-hi front i proposa que se'ls enviï a la casa de la caritat de Barcelona. Finalment, els membres de la Corporació fan una recaptació i no és necessari enviar-los a Barcelona. AMM, Acords municipals de 18 i 22 febrer 1836; 12, 18, 21, 23 i 26 març 1836.
- 5.- El convent de Sant Josep dels carmelites és històricament el primer dels convents mataronins. Fundat a finals del segle XVI (el 5 de febrer de 1588 s'estableixen a Mataró i l'1 de febrer de 1589 passen al monestir ja construït), perdura fins al 26 de juliol de 1835, data en què la comunitat carmelitana de Sant Josep desocupa el convent i l'església arrel del reial decret que suprimeix les cases dels religiosos a tot l'estat espanyol, l'immoble i tots els seus béns passen a disposició de l'autoritat, i es tapien portes i finestres per evitar el seu incendi. Els anys que els religiosos són a Mataró es dediquen a l'ensenyament (ensenyen a llegir i escriure els nens), fan catequesi, culte, i el que el rector de Santa Maria els demana i el poble necessita; a més, hi va haver força carmelites fills de Mataró.
RAFAEL SOLER I FONRODONA, «El llibre de la fundació del convent de carmelites descalços de Sant Josep de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 14 (Mataró, juliol 1982), pp. 5-17.
GABRIEL BELTRAN, «Carmelites descalços de Mataró (1588-1835)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 14 (Mataró, juliol 1982), pp. 18-20.
Revista Mataronesa, núm. 50 (25-12-1864).
AMM, Acords municipals de 2 gener 1836; 8 i 26 de febrer 1836; 1, 10 i 12 març 1836.
- 6.- El governador de la ciutat es fa responsable de la utilització de l'edifici, mentre no es té el permís. Per encarregar-se de l'establiment s'anomena una comissió, i per al seu manteniment s'organitza tot un pla encaminat a recaptar els diners necessaris: es fa una enquesta pública popular als dotze barris de la ciutat, es reclama al governador de continuar cobrant la recàrrega per a la introducció de gèneres a la ciutat, es reclamen les contribucions impagades per a les fortificacions, etc., però en ser insuficient, s'imposen unes quotes setmanals a les famílies benestants, fins que es veu que tot són solucions provisionals. AMM, Acords municipals de 12, 21, 23 i 26 març 1836.
- 7.- Enquestes públiques, pagaments de quotes setmanals per part de les persones benestants, fer servir els fons de recaptacions fetes per a les fortificacions i armament (però el governador diu que no pot ser), subscripcions populars, etc.
AMM, Acords municipals de 21, 23, 26, 28 i 30 març de 1836.

- 8.- El gener de 1836 demana al governador civil de la província l'autorització per continuar percebent la mòdica recàrrega que es cobra per la introducció de gèneres, per destinar-la a l'establiment de beneficència. AMM, Acords de 21 març 1836. Mentre no arriba el permís oficial l'Ajuntament, sota la seva responsabilitat, ja aplica aquest arbitri, però hi ha comerciants que no volen pagar. La seva actuació és deguda a la manca de fons per atendre la casa de beneficència. AMM, Acords de 25 i 29 abril 1836 i 2 maig 1836. El 26 d'abril de 1836 la Diputació Provincial aprova l'aplicació de l'arbitri tal i com proposa l'Ajuntament, amb la condició que els ciutadans hi estiguin d'acord. El resultat de la consulta és favorable unànimement, i per tant es pot aplicar aquest arbitri a partir de 6 de maig de 1836, creant-se la comissió administrativa per recaptar-lo i tot seguit la junta encarregada de l'administració de la casa, i s'anomenen els dos recaptadors dels arbitris. AMM, Acords de 4, 5 i 6 maig 1836.
- 9.- El 1853 la Junta Municipal de Beneficència demana a la Junta de Beneficència de Barcelona que se li permeti ampliar l'aplicació de l'arbitri sobre articles de consum que entren a la ciutat per mar perquè és insuficient, i de moment se li denega. AHGDB lligall 760. La Junta municipal de Beneficència està formada per representants nomenats per l'Ajuntament i el rector de Santa Maria.
- 10.- AMM, Acords de 21 març 1836.
- 11.- Reial Ordre de 5 agost 1840.
- 12.- AMM, Acords municipals de 19 octubre 1940.
- 13.- Reial Ordre de 20 de juny 1842.
- 14.- AMM, Acords 3, 6 i 7 març 1836.
- 15.- AMM, Acords 5 maig 1842, 25 novembre 1842, i 13 i 31 desembre 1842.
- 16.- El 3 de desembre de 1842 es col·loca solemnement la primera pedra de l'edifici. Però un cop iniciada la construcció sovint s'interromp perquè, per manca de diners, el mestre d'obra no cobra, i finalment el 1850 és abandonada, quan ja s'hi han gastat 5.000 pessetes.
FRANCESC COSTA I OLLER, «La presó de Mataró fa 125 anys», *Mataróescrit*, any 3, núm. 24 (Mataró, març 1988), pp. 51-54.
J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), p. 24.
AMM, Acords de 2, 3, 13, 27 i 31 desembre 1842.
- 17.- Reials Ordres de 30 octubre 1849 i 8 març 1850. AMM, Acords de 14 març 1851.
- 18.- A la ciutat hi ha només tres centres d'ensenyament amb intervenció municipal i tots per a nois, Escoles Pies, Escola de Dibuix i Escola de Nàutica.
AMM, Acords municipals 7 març i 11 abril 1836.
- 19.- Patronat Municipal de Cultura, *Bloc mataroní, una manera de fer història*, ed. Alta Fulla (Barcelona 1990), p. 123.
AMM, Acords municipals 7 de març 1836, i 7, 20 i 28 de març 1846.
- 20.- Reials Ordres 5 agost 1840 i 7 juny 1842. AMM, Acords municipals 19 octubre 1940.
- 21.- L'any 1846 l'Ajuntament redacta el testimoni de les finques i censos administrats per ell en concepte de propis del comú i el seu rendiment anual, i ja figura que l'edifici i l'hort de l'exconvent de Sant Josep no produeix res perquè està destinat a presó i casa de beneficència. AMM AH-221.

Mossèn Joaquim Martí, capellà de la casa que té l'Associació de la Sagrada Família de Burdeus a les Corts (Barcelona), assabentat de la intenció de l'Ajuntament, ha visitat Mataró per parlar-ne. AMM, Acords municipals 7 i 20 març 1846.

- 22.- J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), p. 22. AMM, Acords 7 març 1846.
- 23.- Precisa que la Junta de Beneficència només es farà càrrec de l'economia i l'administració; que per a les alumnes gratuïtes i de pagament hauran de posar-se d'acord l'Ajuntament i les senyores de l'establiment, i que l'Ajuntament ha de tenir un pressupost addicional amb els arbitris corresponents per cobrir les despeses de la casa (entre els quals hi ha els drets que paguen els gèneres que desembarquen a la platja i que ja consten al pressupost). AMM, Acords municipals 7 i 20 març 1846 i, 24 i 28 abril 1846.
- 24.- L'Associació de la Sagrada Família va ser fundada a França el 1820 (comença a estendre's a Espanya el 1844), i engloba diferents congregacions regides per regles i superiores generals, on cada branca es dedica a una activitat. Segons els estatuts de 1843, la branca de Jesús és d'eclesiàstics; la Societat de Maria és de congregacions de germanes (les de Loreto, dedicades a l'educació de les joves, les de la Concepció, dedicades a l'ensenyament i obres de caritat, les de l'Esperança, dedicades als malalts, etc.). Per a més detalls sobre el seu funcionament, vegeu J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), pp. 14-22. AMM, Acords municipals 20 març 1846.
- 25.- Segons el rector, el contracte és del dia 17, però potser és perquè es refereix al primer dia de vigència. MASMM, Arxiu del Rector. Caixa de la Junta de Beneficència. Carta del rector a la Junta de Beneficència de 23-5-1853. AMM, Acords municipals 24 abril 1846 i 6 maig 1846.
- 26.- És protocolaritzat pel notari Francesc Culla i signat per l'alcalde de la ciutat Joaquim Martí i Masdeu, el regidor Antoni Boter (en representació de la ciutat) i el reverend Joan Martí, prevere, persona que havia procurat la vinguda a Mataró de les religioses de la Sagrada Família (en nom de les religioses), i com a testimonis el reverend Marc Castañer, prevere (que el 1850 serà director i cofundador de la nova institució de les germanes de la Puríssima Concepció, escindida de les religioses de la Sagrada Família) i Josep de Bofarull. RAMON SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962), pp. 49-53. J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, ed. Claret (Barcelona 1979), pp. 23-25. MASMM, Arxiu del Rector. Caixa de la Junta de Beneficència. Carta de l'Ajuntament de Mataró al bisbe, de 12-8-1850. AMM, Acords 7 i 20 març 1846, 6 i 25 maig 1846 i, 24 i 28 abril 1846.
- 27.- El nom de seglar és Louise-Félicie Cavin Millot, francesa, que sap castellà però no havia sortit mai del seu país. Ingressa al noviciat de les germanes de la Concepció de Martillac (França) el 1843, i és destinada a Mataró havent fet els vots temporals, ja que no professa perpètuament fins al 24 de setembre de 1849. J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979).
- 28.- J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), p. 25.
- 29.- AMM, Acords 3 juny 1846.
- 30.- J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), pp. 29-31.

- 31.- AMM, Acords 8 gener 1847.
- 32.- En nom de l'institut, signa la M. Regis Amoitte, assistenta general, i els components de la Junta local de Beneficència, autoritzats per l'Ajuntament.
J.M. LOZANO, *Biografía M. Alfonsa Cavín*, ed. Claret (Barcelona 1979), pp. 30-31.
- 33.- AMM, Acords 28 maig 1850.
- 34.- Alfonsa Cavín el gener de 1850 escriu un diputat a Corts, perquè recolzi la demanda que havia fet l'Ajuntament per destinar part de l'edifici de Sant Josep a escola.
J.M. LOZANO, *Biografía M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), p. 31.
- 35.- L'Ajuntament ha acceptat aquesta dedicatòria feta per la superiora el 20 d'agost.
AMM, Acords 20 agost 1849.
- 36.- Les nenes de la primera i segona classe reciten un diàleg sobre urbanitat que ha escrit el reverend D. Marcos Castañer, capellà de la casa. Vegeu ALFONSA CAVÍN, *Ejercicios pio-literarios, que las señoritas educandas en el colegio de la Concepción de Mataró, establecido en el antiguo convento de S. José, celebrarán los días 28, 29 y 30 de agosto del corriente año de 1849. Bajo los auspicios y presidencia del muy le. Ayuntamiento de la misma, al cual han sido dedicados*. De Torras y Corominas (Barcelona 1849), p. 30.
- 37.- Aquest any és un joc dramàtic dividit en dos parts: «La reina de mayo».
- 38.- Josep Domingo Costa i Borràs pren possessió del Bisbat de Barcelona el 9 de maig de 1850. RAMON SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962), pp. 49-53.
- 39.- Ambdues formaven part del primer grup de religioses que venien de Burdeus.
- 40.- Per a l'examen al títol de mestra d'instrucció primària elemental, porta un certificat de bona conducta signat pel tinent d'alcalde i el rector de Mataró Batllell. La qualificació que obté és de 18 punts i és el tercer lloc. El certificat és del 30 de maig de 1851. El diploma del ministre de Comerç i Instrucció Pública és del 3 de setembre de 1851. J.M. LOZANO, *Biografía M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), pp. 41, 66-69 i 82.
- 41.- AMM, Acords 16 desembre 1850 i 3 gener 1851.
- 42.- AMM AH-221.
- 43.- MASMM, Arxiu del Rector. Caixa Junta de Beneficència. Carta del rector de Mataró al Bisbe, de 4-6-1850 i carta de l'Ajuntament de Mataró al bisbe, de 12-8-1850.
- 44.- RAMON SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962). J.M. LOZANO, *Biografía M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979). AMM, Acords 14 agost 1850.
- 45.- Rector de Santa Maria del 21 de desembre de 1848 al 5 de setembre de 1854, i que morí de còlera. Segons documentació diversa de l'exposició «150 aniversari de les Missioneres de la Immaculada Concepció» a Mataró, de l'any 2000.
- 46.- Vint professes i sis novícies; Alfonsa Cavín, Joaquina Flamand i Cecília Goreau, totes tres religioses franceses, i disset religioses catalanes que havien ingressat a l'Associació de la Sagrada Família: Josefa Dachs (des de 1846), Concepció Julià (1847), Josefa Ballús (1848), Àngela Janer (1849), Teresa Berenguer (1850), Catalina

Benages, Filomena Pacual i Soledad Clavella, Dolores Bellsollell, Presentación Ravell, i tretze més (7 professes i 6 novícies). El nom de les tretze novícies que manquen no figura en el catàleg que la mare Teresa Berenguer va fer al Bisbe el febrer de 1864, i per tant es pensa que o bé s'havien mort o havien deixat la congregació abans d'aquesta data.

J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), pp. 59 i 63-64.

47.- El bisbe els atribuïa un paper més important en l'ensenyament, i per tant les nomena Germanes de l'ensenyament, però Alfonsa Cavín sempre posa l'ensenyament i la caritat.

J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), p. 69.

48.- AMM, Acords 28 maig 1850 i 7 març 1851.

49.- El senyor Pablo Agustí té una paret mitgera amb l'exconvent de carmelites que amenaça ruïna, és de fang i amb les bigues en molt mal estat. Se li fa reparar urgentment en el termini d'un mes. AMM, Acords 14 octubre 1850.

50.- MASMM, Arxiu del Rector. Caixa de Beneficència. Cartes del rector al-bisbe de l'1 i 17 d'agost, i 20 de novembre de 1851.

J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), pp. 62, 66 i 68.

51.- El bisbe escriu el ministre de Gràcia i Justícia que té cinquanta joves al noviciat de Mataró per servir com a mestres, prèvia designació pel govern de la que guanyi la plaça per oposició. Les cases que es van anar fundant en aquests primers anys són: Sitges (1850), Gràcia (1850), Sant Genís de Vilassar (1851), Palafrugell (1852), Sant Celoni (1852/1853), Terrassa (1854), Vilanova i la Geltrú (1854), Sant Boi de Llobregat (1854), Reus (1858) i Tarragona (1860 i una segona institució el 1862). Fins al 1864 professen cent trenta novícies.

RAMON SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962), p. 52.

J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), pp. 64, 75 i 77-79.

52.- Entre les moltes tasques que comporta cada nova fundació hi ha gestió de tota la correspondència prèvia dels que sol·liciten la fundació, visita al lloc, destí de les germanes que han d'inaugurar la casa, viatge de fundació, correspondència posterior amb les germanes per ajudar-les a resoldre les primeres dificultats, etc.

J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), p. 84.

53.- J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), p. 84.

54.- J.M. LOZANO, *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979), pp. 81-82.

55.- Vigent a Espanya fins al 1970, en què es va promulgar la Llei General d'Educació.

56.- Data en què es publica la vacant al butlletí oficial. *Revista mataronesa*, núm. 15 de 2-4-1865.

BIBLIOGRAFIA

- BELTRAN, Gabriel. «Carmelites descalços de Mataró (1588-1835)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 14 (Mataró, juliol 1982).
- BOTER DE PALAU i RÀFOLS, Jaume. «Els primers anys de Jaume Isern», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 15 (Mataró, desembre 1982).
- CAVÍN, Alfonsa. *Ejercicios pio-literarios, que las señoritas educandas en el colegio de la Concepción de Mataró, establecido en el antiguo convento de S. José, celebrarán los días 28, 29 y 30 de agosto del corriente año de 1849. Bajo los auspicios y presidencia del muy le. Ayuntamiento de la misma, al cual han sido dedicados*. De Torras y Corominas (Barcelona 1849).
- COLOMER, Josep M. *Bentham. Antologia*, Península (Barcelona 1991).
- COSTA i OLLER, Francesc. *Mataró liberal. La ciutat dels burgesos i proletaris*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1985).
- COSTA i OLLER, Francesc. *Mataró al segle XIX*, Rafael Dalmau (Barcelona 1993).
- COSTA i OLLER, Francesc. *Josep Garcia Oliver. Una vida, una ciutat*, Ajuntament de Mataró (Mataró 1984).
- COSTA i OLLER, Francesc. «La presó de Mataró fa 125 anys», *Mataróescrit*, any 3, núm. 24 (Mataró, març 1988).
- CUYÀS, Emmanuel. «Antoni Cuyàs i Sampere», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 55 (Mataró, abril 1996).
- GARCIA, A.; GUÀRDIA, M. *La construcció d'una ciutat: Mataró 1500-1900*, Alta Fulla (Barcelona 1989).
- GRUP PLÈIADE, *El Maresme, diversitat i contrast*, L'Aixernador (Argentona 1985).
- GURRERA i LLUCH, Montserrat. «L'escola de la Junta de Beneficència de Mataró (1840-1854). Inicis i primers anys», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 45 (Mataró, gener 1993).
- IGLESIES FORT, Josep. *La població del Maresme a la llum dels censos generals*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1971).
- LLOVET, Joaquim. *La ciutat de Mataró*, ed. Barcino (Barcelona 1961).
- LLOVET, Joaquim. *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 2000).
- LOZANO, J.M. *Biografia M. Alfonsa Cavín*, editorial Claret (Barcelona 1979).
- MARTÍ COLL, Antoni. «Una sessió literària a l'Ateneu: Mataró 1861», *VII Sessió d'Estudis Mataronins*. 12 maig de 1990, comunicacions presentades. Museu Arxiu de Santa Maria i Patronat Municipal de Cultura (Mataró).
- MARTINEZ ALCUBILLA, Marcelo. *Diccionario de la administración española. Compilación*, J. López Camacho (Madrid 1887).

- MARTÍNEZ SHAW, Carles. «L'assistència pública a la Barcelona Moderna», *L'Avenç* núm. 91 (Barcelona, març 1986).
- MISSIONERES DE LA IMMACULADA CONCEPCIÓ, *150 anys d'acció transformadora*, Editions du Signe (Estrasburg 2000).
- PATRONAT MUNICIPAL DE CULTURA DE MATARÓ, *Bloc mataroní. Una manera de fer història*, ed. Alta Fulla (Barcelona 1990).
- PUELLES BENÍTEZ, Manuel. «La reforma educativa del liberalismo español (1812-1857): un enfoque político», *Simposium internacional sobre educación e Ilustración. Dos siglos de Reformas en la Enseñanza*, Ministerio de Educación y Ciencia (Madrid 1988).
- RIBAS i BERTRAN, Marià. «L'església de Sant Josep», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 14 (Mataró, juliol 1982).
- SALAS i OLIVERAS, Ramon. *Mataró i l'ensenyament*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962).
- SALICRÚ i PUIG, Manuel. «Els cementiris de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 13 (Mataró, abril 1982).
- SOLER i FONRODONA, Rafael. «El llibre de la fundació del convent de carmelites descalços de Sant Josep de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 14 (Mataró, juliol 1982).
- VVAA. *Gran Enciclopèdia Catalana*, Enciclopèdia Catalana (Barcelona 1980).

PERIÒDICS

- Revista mataronesa* (1856 i 1864-1866)
Crònica mataronesa (1866-1869)

DOCUMENTS DIVERSOS

- Acords municipals (AMM) dels anys 1815, 1818, 1829, 1834-1835, 1836, 1837, 1840, 1842, 1846, 1847, 1849, 1850, 1851-1853, 1854, 1856, 1858, 1863, 1866, 1868, 1873, 1880-1883, 1885, 1886 i 1890.
- Arxiu Municipal de Mataró (AMM). Arxiu Històric (AH). Lligalls AH-53, AH-086, AH-088, AH-092, AH-093, AH-104, AH-105, AH-160, AH-161, AH-170, AH-172, AH-173, AH-174, AH-175, AH-176, AH-177, AH-221, AH-225 i C-14.
- Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (MASMM), Arxiu del Rector, Caixa de Beneficència (vegeu annex).
- Arxiu Històric General de la Diputació de Barcelona (AHGDB). Lligall 760, i Butlletí Oficial del 28-4-1865.
- Arxiu General Històric de la Universitat de Barcelona (AGHUB). Documents 19/3/1/7, 19/4/5/12, 19/5/5/7, 19/7/1/7, 19/7/7/13, 19/8/3/11, 19/8/4/13, 19/8/6/1, 19/9/3/3, 20/5/4/9 i 21/1/2/11.

